

STRESZCZENIE

Ochrona interesów finansowych UE stanowi na podstawie art. 325 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej wspólne zadanie Unii i państw członkowskich, przy czym państwa członkowskie są zobowiązane do podejmowania takich samych środków do zwalczania nadużyć finansowych naruszających interesy finansowe Unii, jakie podejmują do zwalczania nadużyć finansowych naruszających ich własne interesy finansowe. Zobowiązanie państw członkowskich UE ma, po pierwsze wymiar legislacyjny – państwa członkowskie UE są bowiem zobligowane do dostosowania swoich ustawodawstw do wiążących unijnych aktów prawnych; po drugie – wymiar instytucjonalny – państwa członkowskie mają powołać u siebie instytucje i organy chroniące interesy finansowe Unii oraz współpracujące z partnerami z innych krajów oraz z UE; i po trzecie – wymiar praktyczny, który polega na skutecznej realizacji tego zobowiązania. Wobec zakończenia procesu zmian instytucjonalnych i prawnych na poziomie unijnym, obecnie państwa członkowskie UE muszą dostosować swoje prawo do nowych unormowań oraz podjąć współpracę ze zreformowanymi lub całkiem nowymi instytucjami.

Pracę poświęcono analizie wypełnienia przez Polskę zobowiązania ochrony interesów finansowych UE we wskazanych trzech płaszczyznach, w oparciu o pogłębione badania ustawodawstwa oraz rozwiązań instytucjonalnych i praktyki stosowania przepisów. Celem rozważań jest zbadanie, na ile skutecznie w Polsce chronione są obecnie interesy finansowe UE za pomocą instrumentów z zakresu prawa karnego oraz odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary.

Zgodność polskiego prawa i praktyki z wymogami płynącymi z dyrektywy PIF oraz ogólnie z prawem UE w zakresie ochrony unijnych

interesów finansowych zyskała na znaczeniu pod koniec 2020 r. wraz z wejściem w życie przepisów o ogólnym systemie warunkowości służącym ochronie budżetu UE. Jednym z kluczowych elementów tego systemu jest sprawna i skuteczna ochrona interesów finansowych UE. Brak skutecznej ochrony może bowiem przełożyć się na konkretne decyzje o wstrzymaniu środków dla Polski. Z tego względu w interesie państwa polskiego jest doprowadzenie do zgodności z omawianymi w monografii unormowaniami prawa UE oraz poprawa sytuacji w zakresie praktycznych aspektów ścigania czynów godzących w interesy finansowe Unii.

Podsumowując rozważania przeprowadzone w tej pracy, należy stwierdzić, że Polska zadania ochrony interesów finansowych UE za pomocą środków prawnokarnych nie realizuje w sposób, który można by uznać za zadowalający. Brak harmonizacji przepisów co do kryminalizacji, na czele z luką co do kryminalizacji niewłaściwego wykorzystania uzyskanych legalnie środków unijnych, zupełna niewydolność systemu odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, brak refleksji nad systemem kar i środków karnych w prawie karnym powszechnym i skarbowym to podstawowe powody skłaniające do uznania polskich unormowań materialnoprawnych za niewystarczające.

Decyzja o nieprzystąpieniu do wzmocnionej współpracy w zakresie ustanowienia Prokuratury Europejskiej osłabia arsenał środków w dyspozycji polskich prokuratorów w ramach postępowań w sprawach o czyny godzące w interesy finansowe Unii Europejskiej.

Jeśli chodzi o praktyczne aspekty ochrony interesów finansowych UE w Polsce, ustalono, że rozmiary przestępczości na szkodę interesów finansowych UE w Polsce są niewielkie. W sprawach tych toczy się zaledwie kilkaset postępowań przygotowawczych rocznie, przy czym co najmniej połowa z nich jest umarzana z powodu braku znamion przestępstwa. Wartość zabezpieczanego mienia rośnie. Dostępne dane odnoszą się tylko do postępowań przygotowawczych – w Polsce nie istnieje system zbierania danych na temat tej grupy przestępstw.